

Lytning i et dialogisk og didaktisk perspektiv

Indhold

Hvorfor fokus på lytning?

Hvad er lytning?

Lytning i et didaktisk perspektiv

Cecilia Olsson Jers//cecilia.olssonjers@lnu.se

Lene Illum//llisk@ucsyd.dk

Lyssna för att lära

Lyssna för att kommunicera

Didaktiska spelregler

Varken

demonterad till isolering

eller

integrerad till osynlighet

Didaktiska spelregler

Låt lyssnaren ta ansvar

Unga

Titta på talaren

Vara tyst

Sitta still

Se glad ut

Inte hålla på med annat

Äldre

Ha ögonkontakt

Ha positivt kroppsspråk

Visa intresse

Visa respekt

Lyssna engagerat

Vara koncentrerad

Vänta på sin tur

Ställ relevanta frågor

Äldst

Låt talaren tala till punkt

Se på talaren

Låt talaren känna sig viktig

Ställa upp på talarens upplägg

Koncentrera sig på vad som sägs

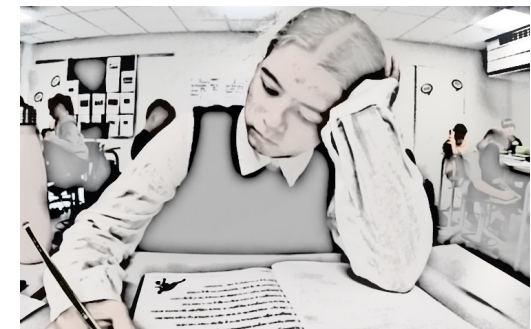
Vänta på talarens poänger

Följ den röda tråden

Anteckna

Ställ relevanta frågor

Försök förstå

Didaktiska spelregler

Synliggör lyssnandet

Gruppdynamik (talföra i en grupp, tysta i en)

Förskjuta maktbalansen ("varannan lyssnarens" genom att kvotera talutrymmet)

Rundor efter kortskrivning (möjlighet att både förbereda och säga pass)

Lyssundervisning för att utveckla ett språk om lyssnandet

Didaktiska spelregler

Responsschema i förhåll till elevoplæg

Talare	Lyssnare Syfte	Lyssnare Dispositio (disposition)	Lyssnare Elocutio (språk)	Lyssnare Actio/ pronuntiatio (kropp och röst)
Gösta	Gråtass	Lillsnus	Bill	Gräddnos
Bull	Gösta	Gråtass	Lillsnus	Bill
Måns	Bull	Gösta	Gråtass	Lillsnus
Gräddnos	Måns	Bull	Gösta	Gråtass
Bill	Gräddnos	Måns	Bull	Gösta
Lillsnus	Bill	Gräddnos	Måns	Bull
Gråtass	Lillsnus	Bill	Gräddnos	Måns

Respons i förhåll till klasserundervisning

Observationslytning

I kllassesamtalen udvælges 4-5 elever i klassen til at være observatører. De skal undervejs i samtalen markere at lytning sker, fx:

Kropssprog

Mimik

Blik

Sprog

Didaktiska spelregler

Tjuvlyssna

Att öka sin förmåga att lyssna handlar också om att utveckla sin uppmärksamhet. En framkomlig väg att träna på det är att träna på att tjuvlyssna. I denna övning får elever träna på att rikta sitt lyssnande på omgivningen.

Eleverna får i uppgift att välja en plats där det brukar finnas människor som samtalar; skolbussen, caféet, matsalen. Eleven ska vara själv och inte göra några anteckningar när tjuvlyssnandet börjar. Frågor som ställs för sig själv är: Vad är det som sägs? Hur sägs det? Hur upplever jag det som sägs? Anteckningar kan göras i efterhand.

Nästa steg i lyssnandet är att endast iaktta kroppsspråket och dess betydelse i en kommunikativ situation. Elever och lärare diskuterar senare hur ett riktat lyssnande åt olika håll kan tränas upp.

Lyssna aktivt

Uppmärksamhet	Diskriminerande lyssning
Lyhördhet	Förståelselyssning
Kritik	Kritisk lyssning
Empati	Empatisk lyssning
Inlevelse	Uppskattande lyssning
Identifikation	Identifikatorisk lyssning

Bedömning

Mål: lyssnar genom att	Otillräckligt	Delvis	På god väg	Helt
låta talaren tala till punkt				
se på talaren				
låta talaren känna sig viktig				
ställa upp på talarens upplägg				
koncentrera sig på det som sägs				
anteckna				
ställa relevanta frågor				
försöka förstå				

Baggrund

- Lytning er den handling, der forekommer mest, men som får mindst opmærksomhed i undervisningen (Otnes 2016; Adelman 2009/2002; Wolvin et al. 1995). Samtidig har det vist sig, at elever ikke er gode til at lytte, og at dette ikke problematiseres i særlig grad i skolen (Høegh, 2020; Rost, 2020; Brownell, 2018; Adelman, 2002, Swanson 1996).
- Der er kun foretaget få studier af lytning i didaktisk kontekst (Otnes 2007; Adelman 2002/2009/2012; Janusik 2010).
- Lytning som en integreret del af skolens og danskfagets mundtlighed er *didaktisk-ikke-eksisterende* (Høegh, 2020, Adelman, 2012)

Der er en diskrepans imellem, hvor meget elever indgår i lytteaktiviteter, og hvor meget opmærksomhed færdigheden får i undervisningen.

Hvorfor lytning?

- Den samlede sproglige kommunikationskompetence: læse, lytte, tale, skrive
- Lytning ligger som en underliggende præmis i det meste af al undervisning, og god lytteforståelse er en forudsætning for at kunne deltage aktivt i fagets samtalekultur og den faglige undervisning
- Lytning er en central aktivitet for eleverne gennem hele skolesystemet og dermed en vigtig uddannelseskompetence (fx deltagelsesmuligheder, dybdelæring)
- Aktiviteten har et stort læringspotentiale, men er også krævende for mange elever, især unge med svage uddannelseskompetencer
- Elever falder fra undervisningen pga manglende lyttefærdigheder
- Nødvendig kompetence i udviklingen af sociale og relationelle kompetencer
- Grundlag for demokratisk dannelse

(Adelmann, 2009; Gibbons, 2016; Otnes, 2007; Høegh, 2018; Brownell, 2018; 2020; Rost 2020)

Mundtlighed

”[...] en kommunikativ enhed, hvor kroppe og blikke og gestik hører med, og kommunikativ mening opstår situationelt: *Talesproget fungerer i specifikke situationer med specifikke deltagere og specifikke formål og funktioner*, og alle situationens kontekster bestemmer vores tolkning og betydningsforhandlinger hver gang.” (Høegh, 2018, s. 31).

Relationel dialogisk lytning

- Tekstproduktion i bred forstand, fordi lytteren aktivt er med til at producere mening i den verbale samhandling, som en mundtlig tekst er (Otnes, 2007)
- "To understand listening totally, one must also understand its relational dimensions" (Rhodes, 1989, s. 564ff)
- "When communication is transactional all persons in the proces are actively involved and are interdependent. Each person is at any moment continuously and simultaneously sending messages and receiving messages [...] (Rhodes, 1993, s. 224-25)

Relationel dialogisk lytning

Lytning må alltid ses i sin kontekst og er en fælles handling mellem flere deltagere, der må samarbejde om at skabe mening i kommunikationen. Man må være “partnerbevisst” og “partnertilkoplet”. Man må være åben for den anden og i stand til at se en sag fra andres perspektiver.

”Å lytte innebærer en vilje og en evne til å rette oppmerksomheten, via en av sansene, mot dialogpartneren, og til å ta inn, forstå og respondere på den andres ord for slik å etablere felles mening.” (Otnes, 2007, s.105)

Oppmerksomhet og respons

Oppmerksomhet og respons er de to begreber som adskiller relationel, sosial lytning fra andre former for lytning

- *følge med*: man må som lytter være henholdsvis "alert og oppmerksom"
- *følge opp*: "vise vilje til å få med seg det som bliver sagt" og samtidig er det viktig, at lytteren "knytter an til, tar tak i og eventuelt videreutvikler det samtalepartneren har sagt"

(Otnes, 2007, s. 101)

Wrapping up

Lytning er didaktisk fraværende:

“[...] much needs to be done to raise awareness for the teaching of listening skills and the arrangement of an **appropriate learning environment which provides for a sufficient and challenging variety of listening situations.**”

(Imhof, 2008)

Sprog om lytning

Eleverne har ingen redskaber eller sprog til at tale om lytning

Hvad er formålet med lyttehandlingen?

Hvilken lytteindsats kræves?

Hvilken forståelsesbearbejdning kræves?

Hvilken lytteadfærd kræves?

(Høegh, 2018)

Tydelige forventninger

”Vi tror at det største forbedringspotensialet i mange klasserom vil være knyttet til nettopp det å øke elevenes mulighet til at få dele tanker, utforske tekster sammen og aktivt forholde seg til det andre sier i en lengre tidsrom – og med høyere faglige krav – enn det er en klassisk IRE-samtale kan inneholde. Vi ser et **stort behov for tydeligere forventninger til eleverne i rollen som lytter og som taler.**”

(Blikstad-Balas, 2020, s. 90)

Tak fordi I lyttede

Referencer

- Adelmann, Kent (2011). Lyssnandets århundrade? Att lyssna på den talande boken. *Educare* (1)
- Adelmann, K. (2009): *Konsten att lyssna*. Lund: Studentlitteratur
- Adelmann, Kent (2009). Lyssnandets betydelse för muntligheten: en introduktion till konsten att lyssna. I Palmér, Fast (red.) *Muntlighetens möjligheter – retorik, berättande, samtal*. Uppsala
- Adelmann, K. (2002): *Att lyssna till röster. ett vidgat lyssnandebegrepp i ett didaktiskt perspektiv*, Avhandlingar från Lärarutbildningen vid Malmö högskola.
- Blikstad-Balas, M. (2020). *Hva foregår i norsktimene?: Utfordringer og muligheter i norskfaget på ungdomstrinnet*. Universitetsforlaget.
- Brownell, J. (2017). *Listening: Attitudes, Principles, and Skills* (6. udg.). Routledge.
- Høegh, T. (2018). *Mundtlighed og fagdidaktik*. København.: Akademisk Forlag
- Høegh, T. (2020) : ”Lytning – mere end den halve dialog”. in Dysthe, O., Kierkegaard, P. O. & Ness, I. J. (red.). *Dialogisk pedagogikk, kreativitet og læring*. Aarhus: Klim, s. 305-345.
- Olsson Jers, Cecilia (2022). Muntlighet, kreativitet och kunskapsutveckling. Winzell, H, Edvardsson J och Permenius Swärd, S (red) *Kreativt*. SLÅ 2021
- Olsson Jers, Cecilia (2019). *Aktivt lyssnande och meningsfull respons vid förberedda presentationer*. [ingår i Lärportalens modul Språk-, läs- och skrivutveckling (Läslyftet). Perspektiv på muntlig kommunikation del 7: Perspektiv på muntlig kommunikation F-9].
- Olsson Jers, Cecilia (2010). *Klassrummet som muntlig arena: att bygga och etablera ethos*. Malmö: Malmö högskola.
- Rhodes, S.C. (1993). ” Listening: A relationel Proces”. I: Wolvin, A.D. & Coakley, C.G. (red) (1993). *Perspectives on listening*. Ablex Publishing corporation
- Wolvin, A. & Coakley. C. G. (1995): *Listening*, fifth edition. McGraw-Hill Companies